

MİTHAT ALAM
Sinemayı Seven Adam

SÖYLEŞİ
Umut Barış Dönmez

İletişim Yayınları 2399 • Amı Dizisi 74
ISBN-13: 978-975-05-2111-9
© 2016 İletişim Yayıncılık A. Ş.
1. BASKI 2016, İstanbul

EDITÖR Kerem Ünüvar
DİZİ KAPAK TASARIMI Utku Lomlu
KAPAK Suat Aysu
KAPAK FOTOĞRAFI Ali Özlüer
UYGULAMA Hüsnü Abbas
DÜZELTİ Burçin Gönül

BASKI Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064
Litros Yolu, 2. Matbaacılar Sitesi, B Blok, 6. Kat, No: 4NB 7-9-11
Topkapı, 34010, İstanbul, Tel: 212.613 38 46

CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 11935
Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,
Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

MİTHAT ALAM

Sinemayı Seven Adam

SÖYLEŞİ
Umut Barış Dönmez

Annem Vasfiye Alam anısına...

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	11
1. Hayat	15
Kitaplarla trencilik oynayan çocuk.....	15
Yine mi Tarzan!.....	20
Elia Kazan, Leni Riefenstahl, Emir Kusturica.....	25
Metot oyunculuğu ve Meltem Cumbul.....	27
6 no.'lu loca.....	29
Babam ve ben.....	31
Robert Kolej'e giriş.....	34
Yazlık sinemalar ve 1966 Dünya Kupası.....	38
Ferzan Özpetek.....	41
"400 Darbe" ve Yeni Dalga.....	45
Louis Malle bir auteur mü?.....	52
Sulugözlü Suzan.....	55
Hays Code.....	56
Rep-House'lar ve Sinematek.....	63
Sinema salonlarında bir Don Kişot!.....	67
Büyük buluşma!.....	78
New York New York!.....	80
Agatha Christie sayesinde Washington'a gittim.....	82
God bless you Mrs. Parkinson.....	85
Bugünün işini dün yap!.....	90

Pişmanlık aptalca bir kelime!.....	94
Türkiye sinemasıyla barışma.....	95
Yılmaz Güney olayı.....	103
Hollywood'a giriş.....	104
Yetmişimde Howard Hawks'u keşfettim!.....	109
Hollywood Hitler'e müteşekkir olmalı (!).....	114
Oyuncuları da tımar ederler!!!.....	118
Cirque du Soleil'in rakibi Oscarlar!.....	121
60'ların ve 70'lerin Avrupa sinemasına ne oldu?.....	123
Tayvan ve Güney Kore sinemalarında üç büyükler.....	127
Ülke sinemaları öldü, yaşasın auteur yönetmenler!.....	132
İn artık arabadan Kiarostami!.....	134
Janr sineması ormanında gezintiler.....	136
Bazı türler yok oldu!.....	138
Melodram, film noir, western ve diğerleri... ..	140
Pasif seyirciye yer yok!.....	144
Portmanto kuramı.....	148
Filmin ikinci planda kaldığı film eleştirilerine karşı yapayalnız.....	150
Sinemaseverlik, sinefillik, onursal sinefillik... ..	151
2. Hayat	155
Büyük Buhran.....	155
Ve bir gün Mithat Alam Boğaziçi Üniversitesi'nde konuk öğretmen olarak bir ders verir ve bütün hayatı değişir.....	159
Time never dies, and the circle is not round.....	162
Dinim sinema, peygamberim Bergman!.....	166
Rehber Mithat Alam.....	174
Vehbi Koç ve Charlie Chaplin.....	179
Special Screenings.....	183
Sixty-year-old man in a business suit who climbed out the window.....	186
Gençlerin yanında kendimi vampir gibi hissediyorum! ya da.....	
Bir sinema merkezi doğuyor.....	189
Hayattaki en büyük başarıım... ..	210
Kimler geldi... Merkez'den kimler geçti... ..	212
Öğrenciler için, öğrencilerle beraber... ..	217
Merkez'de her şey ücretsiz!.....	220

Merkez'in duruşu.....	222
Kim bilir burada şimdi kaç tane sivil polis vardır?	223
Gey filmleri haftası.....	225
Türk sineması mı, Türkiye sineması mı?	225
Türkiye'nin en iyi sinema dergisi: Altyazı.....	229
Mithat Alam'ın odası.....	230
Yves Montand ile çok yakınlaştım!.....	231
Emel Sayın, Sinan Çetin, Nuri Bilge Ceylan	234
Cem Yılmaz ve demir yumruk ile yönetilen söyleşi	238
"Seyfi the Merkez".....	242
Gus Van Sant bekliyor, Tsai Ming-liang'a ayıp olur mu acaba?	244
Jüri olmak insanın en kötü taraflarını ortaya çıkarıyor.....	250
Gerçekten öldüğüm zaman yaşadığımı öğrenecekler	257
En kıymetli ödül	261
Oyunculuk kariyerinde tırmanılan (!) basamaklar.....	265
Her yeni filmde rolüm artacağı yerde azaldı	268
Bertolucci'ye yazılan mektup.....	270
Bir sinema psikopatının yönetmenleri	275
Mithat Alam'ın "EN"leri.....	279
Gençleri sinema ile zehirleyen adam!.....	281
Telefon düşmanı, mail dostu.....	284
Mithat Alam Eğitim Vakfı (MAEV).....	285
Sonsuza kadar saklanacak hatıra.....	286
EKLER	287
EK 1: EN İYİ 30 YÖNETMEN LİSTESİ	289
EK 2: TÜM ZAMANLARIN EN İYİ 250 FİLMİ	291
EK 3: EN İYİ FİLM LİSTELERİ (1990-2015)	299
EK 4: BİR SİNEMA PSİKOPATININ YÖNETMENLERİ LİSTELERİ	325
ALBÜM	383

ÖNSÖZ

1999 yılında Mithat Bey'e bir mektup yazdım ve hayatını yazmayı teklif ettim. Kendisinden sinema dersi alıyordum ve tüm diğer öğrencileri gibi kendisine büyük bir sevgi, saygı ve hayranlık duyuyordum.

Daha ilk dersinden itibaren sinemaya ilişkin engin bilgi birikimi, muazzam dağarcığı ve bunu bize aktarırken gösterdiği çocuksu tutkusu karşısında afallamıştık. Daha önce böyle bir “hoca” ile karşılaşmamıştım. Etkisi, sinemadan bir örnekle, “Ölü Ozanlar Derneği”ndeki Robin Williams’ın öğrencileri üzerindeki etkisi gibiydi. Kısa sürede sinemaya olan bakışımızı değiştirmeyi başarmıştı. Dünyada çok çeşitli ve farklı sinemalar olduğunu bize göstermişti. Filmleri ve yönetmenleri değerlendirirken önyargılarımızdan arınmamız, farklı okumalara açık olmamız gerektiğini bize öğretmişti. Sinemaya meraklı olan öğrencilerinin sinema sanatına ilişkin belirli bir estetik duygusu geliştirmesine ve bilinç düzeyine erişmesine katkısı tartışılmazdı. Üstelik ders dışında da bize cömertçe vakit ayırıyordu. Evinin kapılarını bize ardına kadar açmıştı. Evindeki özel film gösterimleri ve gece yarılarna kadar süren keyifli sinema sohbetleri üniversite hayatımın en unutulmaz anıları arasındadır. Bize gösterdiği samimiyet ve cana yakınlıktan cesaret alarak, sadece sinema değil, her konuda başımız sıkıştıkça onun yolunu tutuyorduk. Adeta okulda sinema dersleri, evde hayat dersleri veriyordu. Mithat Bey’in üniversite hayatım boyunca başıma gelen en iyi şey olduğunu düşünüyordum ve bunu düşünen tek kişi de ben değildim. Türkiye’nin en büyük kişisel film arşivlerinden birine sahip olan, yıllarca iş hayatında dirsek çürüttükten sonra her şeyi geride bırakıp hayatının en büyük tutkusu olan sinemaya dair tüm birikimini ve sevgisini karşılıksız olarak gençlerle paylaşmak üzere Boğaziçi

Üniversitesi'nde sinema dersleri vermeye başlayan ve öğrencilerinin hayatlarına derinden tesir eden Mithat Alam'ın hikâyesini herkes öğrenmeliydi.

O dönem Mithat Bey'i ikna edemedim. Her zamanki alçakgönüllülüğüyle hayatının kitaplaştırılması fikrini abartılı buldu. İkna olması için on altı yıl beklemem gerekecekti. O süre zarfında Mithat Bey, servetinin önemli bir kısmını bağışlayarak Boğaziçi Üniversitesi'nde kendi adını taşıyan bir film merkezi kurdu. Öğrencilerinin *Altyazı* adlı sinema dergisini çıkarmasını teşvik etti ve daha sonra dergi kapanma noktasına geldiğinde ona sahip çıkarak *Altyazı'yı* Merkez'in bir yayını haline getirdi. Mithat Bey'in pek çok öğrencisi mezun oldu ve sonra onun, önlerinde araladığı kapıdan geçip sinema okudular, sinema akademisyeni oldular, yönetmen oldular, filmler çektiler, sinema sektöründe yapımcı, kurgucu vs. olarak çok çeşitli yerlere geldiler. Önümüzdeki yıllarda ülke sinemasına şekil verecek kişilerin pek çoğunun Mithat Alam'ın "beresinden" çıkmış olacağını söylemek naif bir düşünce sayılmaz. Mithat Alam Film Merkezi yürüttüğü çok çeşitli etkinliklerle Türkiye'nin sinema dünyası içinde çok önemli bir konuma erişti. Yurtdışında yaşadığım yıllarda, bir sinema bölümü olmayan Boğaziçi'nde benden sonraki kuşakların Film Merkezi sayesinde Gus Van Sant, Costa-Gavras, Claire Denis, Ken Russell, Nuri Bilge Ceylan, Ferzan Özpetek, Sean Connery, Aleksandr Sokurov gibi sinemacılarla tanışma, sohbet etme imkânı bulmasını gıptayla takip ettim. Mithat Bey bununla da yetinmedi, daha sonra bir de Mithat Alam Eğitim Vakfı'nı kurup sinema okumak isteyen öğrencilere burs vermeye başladı.

En sonunda ikna olduğunda, bunu en çok maddi ve manevi tüm birikimini, tüm enerjisini ve zamanını vakfettiği Film Merkezi'nin tarihini ve yaptıklarını anlatmak için kabul etti sanıyorum. Biyografik roman önerim şekil değiştirdi, söyleşiye dönüştü ama işin amacı ve özü değişmedi: Mithat Alam hayatını anlatacak, Mithat Alam'ı Mithat Alam yapan her şey aktarılacak, hayatı ve sinema tutkusu birbirinden ayrılmadığı için bu sayede sinema birikiminin dışavurumu sağlanacak ve benzersiz bir kişisel sinema tarihi belgelenmiş olacaktır.

Söyleşimize temel teşkil eden görüşmeler ağırlıklı olarak 2015 yılının Mayıs ve Haziran aylarında gerçekleşti. Söyleşiyi düzenleyip kurgularken Mithat Bey'in film festivali nedeniyle Sarajevo'ya geldiği zamanlar yaptığımız görüşme kayıtlarından da yararlandım. Sohbetlerimiz sırasında Mithat Bey'in sıra dışı hayatının bazı ayrıntıları ve sinema hakkında pek çok yeni şey öğrendim. Çeşitli sinema dogmalarına ilişkin farklı ve ufuk açıcı yaklaşımlarından etkilendim. Mithat Bey'in biz öğrencilerine öğrettiği en büyük erdemlerden birinin başka fikirlere her daim "açık olmak" olduğunu bir kez daha hatırladım. Bahsettiği filmler, yönetmenler, janrlar ve oyuncular sayesinde si-

nema tarihinin içinde keyifli bir yolculuğa çıktım. Mithat Bey'in sinemayla kurduğu ilişkinin yıllar içinde geçirdiği evrime tanıklık ederken, hobilerimizin hayatımıza renk veren, yaşamdan keyif almamızı sağlayan az sayıdaki şeyden biri olduğunu, bu nedenle ciddiye alınıp layığıyla yaşanması gerektiğini, böyle yapıldığı zaman hayatın çok daha katlanılabilir bir yer haline geldiğini anımsadım. Ve hatta kişinin hayatını değiştirebilmesi ve istediği işi yapabilmesi için hiçbir zaman geç olmayacağını anladım.

Ve elbette çok eğlendim. Mithat Bey'in samimi, dürüst ve son derece güçlü mizah duygusunun biçimlendirdiği hoş sohbetine doyamadım. Bu söyleşi, bu kitap, bu hayat hiç bitmesin istedim.

Dilerim sizler de bu söyleşiyi okurken benimle aynı hisleri paylaşırsınız.

UMUT BARIŞ DÖNMEZ

15 Ağustos 2016

1. Hayat

Kitaplarla trencilik oynayan çocuk

• *Hazırsanız, söyleşimize başlıyoruz. Bize doğal, içten, otosansürsüz ama bol otokritik içeren bir söyleşi diliyorum.*

– Otokritik çok yaptığım bir şey. Bütün bir hayatım otokritikle geçti diyebilirim. Sinemayla ilgili olan hayatım da öyle; sürekli olarak ben bu yönetmeni nasıl atlamışım, bu oyuncuyu nasıl kaçırmışım, bu janrı niye sevmemişim ile geçti ve geçmekte. Açık fikirliysen şayet, zaten bu şekilde yaşıyorsun. İyi ki de açığız ve bu şekilde yaşıyoruz. Aksi takdirde ha bire bir şeyleri kaçıracaksın. Açık olmamak bir şeyleri ha bire kaçırmakta direktmek demek, hayatımı yoksullaştırmak demek. Geçenlerde öğrencilerime bahsediyordum; yetmiş yaşına kadar beklemişim John Wayne’i hak ettiği gibi takdir etmek için. Şimdi hakkımı veriyorum ve o da Howard Hawks’un kitabı sayesinde. Sonra bahsederiz ondan. Nereden başlayacağız?

• *Dakika bir, gol bir! Hemen lafı sinemaya getirdiniz yine. Ben biraz çocukluğunuzdan konuşmak istiyorum önce. En baştan başlayalım, doğumunuzdan.*

– O kadar başa gidecek miyiz? Peki... 1945 senesinde İstanbul’da doğdum. Babalı’de Vilayet Konağı’na gelmeden bir blok önce annemin babasının bir evi vardı. İki katlı bir evdi diye hatırlıyorum. Çok büyük bir salonu vardı veyahut da ben çok ufaktım. Çok büyük halılar vardı ve o halıların üzerinde kitapları dizer trencilik oynardım. Kitaplarla ilişkim çok ufakken başladı ama bu şekilde başladı. Annem de babam da çok kitap okuyan insanlardı. Üç aylıkken boğmaca oluyorum. Bu, sonradan bütün çocukluğumu dolaylı

Şarlo'yu Tarzan'a tercih eden küçük sinemasever.

zihniyetle büyütüldüm. Altı yaşına kadar tek çocuktum. Ve tek çocuk olarak hep evde oynadım ve büyüdüm.

• *Anne ve babanızı tanıtır mısınız bize?*

– Babam 1912 doğumlu, annem ise 1918. Babam önce Galatasaray Lisesi'nde okumuş, sonra Robert Kolej'de. Annem de Amerikan Kız Kolejli. Biliyorsun, ikisi kardeş mektepler, ayrı kampüsler. Birinde kızlar, diğesinde erkekler okuyor o dönem. Birleşmeleri çok sonraları olmuştur.

• *Babanızın adı nedir?*

– Neriman. Şimdi şaşırıdın, biliyorum ama aslında Neriman “pehlivan” demek. Dolayısıyla Neriman Köksal'ın adı yanlış, babamınki değil. (gülüşmeler) Arkadaşları kısaca Nero derlerdi.

• *Annenizin adı?*

– Vasfiye. Annem hayatımda en sevdiğim insan ve en iyi arkadaşımdı. Buna ne ilave edebilirim bilmiyorum. Çok erken kaybettim annemi, yirmi altı yaşındaydım.

• *Annenizden bahsederken gözleriniz doluyor.*

– Annemin benim hayatımdaki yeri çok özeldi. Annemden çok büyük bir sevgi gördüm. Ama hiçbir zaman şımartılmadım. Mesuliyet duygusunu mektepten daha fazla bana annem verdi. Anneme pek çok bakımdan hay-

yoldan etkiledi. Doktorlar “Bu çocuk yaşamaz,” diyorlar. Annem buna çok üzülüyor çünkü annem benden evvel ilk bebeğini düşürmüş. Sonra ben doğuyorum ve doktorların umutsuz konuşması annemi kahrediyor. Hastalığım süresince annem hiç yatırmazmış beni, hep kucagında dik tutarmış, boğazıma bir şey kaçıp da boğulmayayım diye. Sonra ben hastalığı atlatıp yaşadıktan sonra sokakta oyun oynaması yasaklanmış bir çocuk oldum. Aman hasta olmasın, aman başına bir şey gelmesin diye hep korumacı bir

ranım. Bir çocuğa o denli sevgiyi verip, aynı anda şımartmamayı da başarmak çok zor bir şey. Bunu nasıl yapmış bilmiyorum. Herkes benim çok efendi, centilmen bir insan olduğumu düşünür. Ağzımdan küfür çıkmaz, çünkü bilmem. Çok da rahatsız olurum küfürlü konuşmalardan. Annemden aldım bu terbiyeyi ben. Annem ruhu her daim genç bir insandı. Ben “genç” olmayı, genç kalmayı da ondan öğrenmişim demek ki. Talebelerle birlikte film izliyoruz, saatlerce sohbet ediyoruz, ahbaplık ediyoruz. Elli yaş fark var aramızda. Kendimi övme durumuna düşmek istemiyorum ama gençlerin bana bu kadar uzun süre katlanabiliyor olması bir parça benim de “genç” kalabilmemle ilgili olsa gerek. Başka bir açıklama bulamıyorum. Annem de öyleydi. Annem de benim arkadaşlarımla aynı şekilde ahbaplık ederdi. Arkadaşlarım geldiği zaman, annem biraz bizimle konuşup sonra “Sizi artık yalnız bırakayım, ben gideyim,” dediği zaman arkadaşlarım “Gitmeyin,” derdi. Niye? Çünkü bizim konuştuğumuz son filmde de haberdardı, çıkan son plakta da haberdardı. Eve gelirim mesela, anahtarla içeri girerim, içerde Beatles’ın yeni çıkan 45’liği çalıyor olur. Annem onu sırf benim için almamış; o da dinliyor, takip ediyor olurdu. Ama sadece popüler kültürü takip etmesinden değil, ruhen de, zihnen de çok gençti. Çok keyifli bir kadındı. Kahkahasıyla meşhurdu. Çok sevilirdi çevresinde. Hayatımda gördüğüm en kalabalık

cenazelerden bir tanesi anneminkidir. Ben bu kadar fazla ağlayan insan görmedim bir daha. İlginçtir, kendi annesi üç yaşında ölmüş olmasına rağmen, yatılı mekteplerde büyüyüp, tatillerde ya amcasının evine ya da vali olan babasının evine gitmesine rağmen, bu kadar sevgiyi nerede bulmuş buluşturmuş da yüreğinde toplamış ve aktarabilmiş, bilemiyorum. Sevgi alıp vermeyi ben annemden öğrendim. Annemin bana verdiği en büyük değer budur. Çünkü sevgi alışverişi benim hayatımı bugüne kadar çok zenginleştirdi. Bu hep benim içimden gelerek yaptığım bir şey. Haa, şu da

1930’lu yılların sonlarında Vasfiye Alam.

var tabii: Ortada kalamıyorum ben insanlarla ilgili olarak. Ya onlar benim insanlarım oluyor, veyahut da ilgilenmiyorum. Ama benim insanlarımsa onlar, sonuna kadar benim insanlarım. İyi gün kötü gün fark etmez, hep benim insanlarım onlar. Çok içten ilgilenirim o insanlarla. Çok dert dinlerim. Annem de çok dert dinlerdi. İnsanlar gelip gelip bana açılırlar. Ben hasbelkader üniversitede ders vermeye başladıktan sonra, öğrenciler ders dışında görüşmek için benden randevu almaya başladılar. Gelirler konuşmaya başlarlar, ilk önce zannedersin ki dersle ilgili bir şey konuşacak veya son sınıftaysa nerede master yapacak, ne master'ı yapacak onu konuşacak; ama yooo, bir bakmaya başladım, kız arkadaş problemi, erkek arkadaş problemi, aileyle olan problemler... Neredeyse dersle, tahsil hayatıyla ilgili konular benimle konuşulanların son sırasında! Zamanla çok alıştım buna. İyi bir dinleyici olmayı da anemden öğrendim herhalde.

• *Çocuk yetiştirirken en büyük zorluk herhalde sevgi ve disiplini bir arada vermeyi becerebilmek. Sevgi ve disiplin düşünüldüğünün aksine birbirini dışlayan şeyler değil.*

– Evet, bu denge önemli. Disiplin demişken, aslında özdisiplinin bende fazlası var. Çok disiplinli biriyim. Aşırı disiplin biraz da insanı rahatsız edici, zorlayıcı bir şey. Hayat boyu kendime uyguladığım disiplinden –ki o hayat boyu yumuşamıyor, tam tersine artıyor– kurtulamamış bir insanım ve bende fazla var ve zararı da var.

• *Neden böyle düşünüyorsunuz?*

– Kendine rahat, huzur veriyorsun da ondan. İlle onu da yapacaksın, şunu da yapacaksın; biraz da rahat ol da, o gün de onu yapma. O gün de filme git.

• *Sizde gelişen bu özdisiplinin de yine yetiştiriliş biçiminizden mi kaynaklandığını düşünüyorsunuz?*

– Bilemiyorum ki, bunun ne kadarı genetik miras, ne kadarı yetiştirilme, aile... Yalnız Robert Kolej de disipliniyle ünlü bir okuldur. Robert'in harika bir özelliği var: Bir yandan seni şahıs yapıyor; bağımsız, ayakları üzerinde duran bir birey oluyorsun, sana bunu veriyor ama bir yandan da disiplini çok güzel veriyor. Demek ki okulun da rolü var.

• *Robert Kolej'e daha sonra geleceğiz. Annenizi nasıl kaybettiniz?*

– Kanserden. Geç fark edildi ve metastaz yaptı.